

a bulharčine budeme mať na zreteli nielen systémovosť prechýľovania v dvoch geneticky príbuzných jazykoch, ale aj oblasť fungovania javu v každom z nich, a to predovšetkým s ohľadom na dynamické tendencie, na oblasť neologizmov a okazionalizmov. Budeme sa zaoberať aj posunmi v produktívnych spôsoboch tvorenia pomenovaní osôb ženského rodu na osi centrum – periféria. Náš prieskum sa opiera o pomerne bohatú literatúru venovanú tomuto javu (Kroupová, 1980; Ликоманова–Милева, 1984; Чынгарова, 1983 a i.).

2. V lingvistickej literatúre sa už dávnejšie uvádza, že tvorenie nových podstatných mien ženského rodu od príslušných podstatných mien mužského rodu, ktoré majú význam „povolanie, spoločenské postavenie, funkcia osoby“ vyplýva zákonite zo zvýšenej účasti žien v rozličných sférach súčasného života, ako aj z ich emancipácie.

3. V porovnávaných jazykoch sledujeme kvantitatívny nárast prechýlených podstatných mien. V súčasnej spisovnej slovenčine je táto modifikačná kategória všeobecne živá, zatiaľ čo v bulharčine je produktívna najmä v hovorovom jazyku.

Prejavy dynamických tendencií budeme sledovať predovšetkým v rámci lexikálno-sémantického poľa „žena v zamestnaní a povolani“ (podľa Kroupovej, 1980, s. 208), pričom kategóriu ROD, charakteristickú pre názvy osôb, považujeme za hraničnú kategóriu medzi lexikou a tvorením slov (Бондарко, 1976)

3.1. Pri odvodzovaní názvov osôb ženského rodu od mužských podstatných mien si nebudeme všimáť:

a) podoby s významom „názov podľa titulu alebo funkcie, hodnosti manželka“, „manželka“, ktoré patria k onomaziologickej kategórii „nositeľ predmetového vzťahu“ (Dokulil, 1967, s. 539), napr. *ministerka*, *majorka* – žena ministra, majora, *аптекарка* – жена на аптекар;

b) homonymné podoby k pomenovaniám so sémantikou „názov stroja“, napr. *leštička*

3.2. V súčasnej slovenčine a bulharčine sa prechýľujú podstatné mená – názvy osôb domáceho alebo cudzieho pôvodu, odvodené domácimi alebo cudzími/inernacionálnymi príponami: *-ik/-iak//ак, -ar/-ar/-iar//ар, -tel//тел, -ik/-nik//ик, -ista/-ист, -č, -an/-чан, -úň, -джия/-чия, -ант* atď.

3.3. V súčasnej bulharčine a slovenčine vzrastá frekvencia slovotvorných prípon *-ka/-ка* (ako napr. v slovách *moderátorka*, *reprezentantka*, *premiérka*, *кореспондентка*, *ватманка*, *капитанка*). V porovnávaných jazykoch sa táto prípona mechanicky (s prípadnými alternáciami) pripája k neodvodeným alebo odvodeným názvom osôb mužského rodu (Horecký, 1967, s. 101; Граматика..., 1982), napr. *репрезентант* – *репрезентантка*, *ударник* – *ударничка*. Pre zvýšenú frekvenciu prípony *-ka* je v súčasnosti rozhodujúcim fakt, že je stylisticky neutrálna. Okrem toho sa bez ťažkostí môže spájať s fundujúcimi slovami alebo základmi rôzneho pôvodu.

Prípona *-ka* sa využíva predovšetkým na tvorenie podstatných mien ženského rodu s významom „názov povolania, titulu, funkcie osôb ženského pohlavia“, napr. *šéfkučárka*, *absolventka*, *inžinierka*, *šéfka*; *операторка* (на стовални машини), *фехтовачка*, *шкиперка*, *наблюдателка*, *наервзвачка*

Niektoré prechýlené ženské mená počas historického vývinu zmenili príponu: *опатровница* – *опатровница*; *плавачка* – *плавкыня*.

Možnosť tvoriť sufixáciou názvy osôb ženského pohlavia s významom „funkcia, titul, povolanie“ od príslušných podstatných mien mužského rodu existuje reálne v obidvoch skúmaných slovanských jazykoch, napr. *členka* (niečoho), *exministerka*, *primátorka*, *žeriavnička*, *profesionálka*, *tajomnička*; *адвокатка*, *полицайка*, *менажерка*, *аранжорка*. Príslušné podstatné mená mužského rodu často pritom patria tiež k neologizmom alebo okazionalizmom, napr. s významom „člen hnutia, prívrženec“: *бесепарка* (*бесепар*, БСП/бесепе – *Bulharská socialistická strana*), *кукувка* (*кукувец* – herec z populárnej televíznej relácie Kuku); obdobne *меџаровка*, *меџаристка*. Tieto pomenovania majú príznak hovorovosti.

4. V súčasnej slovenčine je možnosť prechýľovať skoro neobmedzená. V bulharčine sú názvy osôb mužského rodu, ktoré sa nedajú prechýľovať, pomerne zriedkavé – príčiny tejto defektности môžu byť fonetické, štylistické, slovotvorné alebo extralingvistické. Dost často sa však v bulharskej dennej tlači stretávame s maskulinizáciou, zvlášť v syntaktickej pozícii mennej časti prísudku a v prívlastku, čím sa špecifická možnosť prechýľovania zanedbáva, napr.: „*Райна Русева председател*“. Občas pozorujeme aj zmiešané formy: „Председателката Георгиева, член...“.

Ako príčiny maskulinizácie sa v odbornej literatúre uvádzajú vplyv súčasnej spisovnej ruštiny na bulharčinu (Андрейчин, 1956), nedobudovanosť systému podstatných mien pre názvy osôb mužského a ženského rodu (ako intralingvistické príčiny) a konzervatívnosť jazykového myslenia (ako extralingvistická príčina). My sa prikláňame k názoru, že ženské formy ako profecop sú v bulharčine homonymné s podobami pre mužský rod a patria k spoločnému „mužsko-ženskému rodu“ (Виденов, 1984, s. 88–89). Prechýlené podoby pokladajú používatelia jazyka za hovorové, zatiaľ čo maskulináme formy (архитект Петрова, доцент Станева), proti ktorým sa v Bulharsku v 50. rokoch bojovalo (Андрейчин, 1956), sú osobitosťou administratívneho štýlu.

5. V porovnaní s bulharčinou sa v slovenčine v sémantickom poli „povolanie, zamestnanie“ prechýľovanie využíva prakticky bez výnimky, napr. *návrhárka*, *navigátorka*, *projektantka*, *plánografka*, *staviteľka*, *pilotka*, *homeopatka*, *galvanizátorka*, *vodička*, *distribútorka*. V bulharčine sa s nimi napriek reálnej možnosti ich tvorenia nestretávame (porov. vety *Idem ku kaderničke / Отивам на фризьор*) Podoby ako *doktorka*, *inžinierka* nie sú